

Kuidas kivid aiaks laduda

Kiviaeda taastades võib kiviladuja teha vähemalt viis viga. Mismoodi neid vältida?

Kuidas õiget aeda laduda, seda teavad Eestis vähemalt kaks meest: Dan Lukas Hiiumaalt ja Mihkel Koppel Saaremaalt. Nendelt järgmised mõtted pärinevadki.

Põhjusi, miks kiviaeda taastada, on mitu. Esiteks on hästi laotud aed ilus. Teiseks saab Eestis taotle-da toetust kiviaedade rajamiseks, taastamiseks ja hooldamiseks.

Millest alustada vana aia puhul? Tõdemusest, et vanal meistril polnud joonlauda. Tegutses talupoeglik arusaam: ära hakka rasket kivi kaugele tassima. Küll oli tähtis see, et kokku laotu loomi koos hoiaks (või tee peale ei laseks) ning ise laiali ei vajuks.

Nii pole ka ime, et vanad aiad on olnud loomult n-õ koonduvad, pigem laiemad kui kõrgemad. Nõnda jäi alles ka võimalus kive lisada.

Niisuguseid aedu ei teinud eraldi meistrid – see peaks kõiki julgustama kivi kätte haarama ja aiaks tõstma.

Ajas edasi mindi juba ilu suunas. Aed näitas mehe oskusi, maitset, jõukust. Neid laoti (põhiliselt paekivist) ka kirikuaedade ja mõisaparkide piiramiseks.

Kiviaevaba pole aga ka tänapäev. Neid nii taastatakse kui ka ehitatakse uusi.

Ehitusmaterjali põhjal jaotuvad aiad paekivi-, raudkivi- ja segatüüpi aedadeks.

Segatüüpi aed laoti tavaliselt alusele pandud suurtele maakividele. Paekivi kasutati eelkõige suuremate raudkivide kinniladumiseks.

Aia laius ja kõrgus olid üsna samas suurusjärgus – kui taheti kolmveerand meetri kõrgust aeda, tuli ka aia alus teha sama lai.

Raudkiviaia puhul laoti kaks tipu poole koonduvat püstkihti.

Väliskihtidesse pandi suuremad ja nurgelisemad kivid, mis paremini seonduvad. Sisekihi kasutati täiteks kiviprügi. Tuli olla ettevaatlik, sest sisekihi mass ei tohtinud olla väliskihtide massist suurem.

Aiad erinevad ka ladumisviisi poolest. Ühtesid neist nimetatakse puis-, metsa- või niiduaiaks. Materjaliks on lõhkamata, ümarad ja suhteliselt tühtlase läbimõõduga (15–40 cm) raudkivid, neli kuni kuus rida. Tulemus koondub püramiidjalt ühe kolmandiku aia aluse laiuseni.

Teine liik on põllu- või külvaheaed. Materjaliks on eri suurusega

HEIKI MAIBERG

Liiga suured kivid asetatakse liiga kõrgele. Nii tekib oht nende väljavajumiseks.

Kui taastatakse liiga lühike jupp aeda korruga, võib ladu hakata jooksma diagonaalselt. Parem on korruga ette võtta 8–10 meetrit.